

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 25 lipca 2018 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 2002/47/WE – Wykonywanie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych – Wszczęcie postępowania likwidacyjnego w odniesieniu do przyjmującego zabezpieczenie finansowe – Nastąpienie zdarzenia uprawniającego do egzekwowania zabezpieczenia – Włączenie zabezpieczenia finansowego do masy upadłości – Obowiązek zaspokojenia wierzytelności w pierwszej kolejności z zabezpieczenia finansowego

W sprawie C-107/17

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) postanowieniem z dnia 24 lutego 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 marca 2017 r., w postępowaniu:

„Aviabaltika” UAB

przeciwko

„Ūkio bankas” AB, w likwidacji,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: T. von Danwitz (sprawozdawca), prezes izby, C. Vajda, E. Juhász, K. Jürimäe i C. Lycourgos, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: M. Aleksejev, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 18 stycznia 2018 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu „Aviabaltika” UAB przez E. Baranauskasa, advokatas,
- w imieniu „Ūkio bankas” AB przez T. Bairašauskasa i D. Ušinskaitė-Filonovienė, advokatai,
- w imieniu rządu litewskiego przez K. Dieninisa, D. Kriaučiūnasa, L. Bendoraitytė i R. Butvydytė, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez J. Riusa, A. Nijenhuisa i A. Steiblytė, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: litewski.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 12 kwietnia 2018 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 1 i 5 oraz art. 8 dyrektywy 2002/47/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych (Dz.U. 2002, L 168, s. 43 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 10, t. 3, s. 89), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/44/WE z dnia 6 maja 2009 r. (Dz.U. 2009, L 146, s. 37) (zwanej dalej „dyrektywą 2002/47”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy „Aviabaltika” UAB a „Ūkio bankas” AB w przedmiocie żądania zapłaty złożonego przez instytucję bankową Ūkio bankas przeciwko Aviabaltice w wykonaniu zawartych między nimi umów dotyczących udzielenia gwarancji.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motyw 3 dyrektywy 2002/47 stanowi:

„Należy stworzyć wspólnotowy system w zakresie papierów wartościowych i gotówki jako zabezpieczeń na podstawie zarówno odsetek od papierów wartościowych, jak i przeniesienia tytułu, w tym umowy odkupu (repo). Przyczyni się to do integracji i efektywności pod względem kosztów rynku finansowego, jak również do stabilizacji systemu finansowego we Wspólnocie, tym samym wspierając swobodę świadczenia usług i swobodny przepływ kapitału na jednolitym rynku usług finansowych. Niniejsza dyrektywa skupia się na dwustronnych uzgodnieniach dotyczących zabezpieczeń finansowych”.

- 4 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje”, stanowi w ust. 1:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[...]

- c) »uzgodnienie dotyczące zabezpieczenia finansowego w formie gwarancji« oznacza uzgodnienie, na podstawie którego dający zabezpieczenie ustanawia finansowe zabezpieczenie w drodze gwarancji na rzecz przyjmującego zabezpieczenie lub dla przyjmującego zabezpieczenie oraz w przypadku gdy pełne lub ograniczone prawo własności, lub pełne uprawnienie, do zabezpieczenia finansowego pozostaje przy dającym zabezpieczenie w chwili ustanowienia prawa do gwarancji;

[...]

- f) »odpowiednie zobowiązania finansowe« oznaczają zobowiązania, które są zabezpieczone przez uzgodnienia dotyczące zabezpieczeń finansowych i które przyznają prawo do rozliczeń gotówkowych i/lub zapewniania instrumentów finansowych;

[...]

j) »postępowanie likwidacyjne« oznacza zbiorowe postępowania dotyczące upłynniania aktywów i rozdzielania uzyskanej sumy odpowiednio między wierzycieli, akcjonariuszy lub członków, w skład którego wchodzi działania podejmowane przez organy administracyjne lub sądowe, w przypadku gdy zbiorowe postępowanie kończy się ugodą lub innym analogicznym środkiem, bez względu na to, czy są umotywowane niewypłacalnością lub czy są dobrowolne lub obowiązkowe;

[...]

l) »zdarzenie uprawniające do egzekwowania« oznacza zdarzenie wstrzymania płatności lub podobne zdarzenie uzgodnione przez strony, gdy w przypadku jego zaistnienia, na podstawie warunków uzgodnienia dotyczącego zabezpieczeń finansowych lub z mocy prawa, przyjmujący zabezpieczenie jest uprawniony do wykonania lub też przepisy dotyczące odpowiedniego zabezpieczenia finansowego lub dotyczące kompensowania sald na zamknięcie stają się skuteczne;

[...]”.

5 Artykuł 4 dyrektywy, zatytułowany „Wykonywanie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych”, przewiduje:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, że[by] w przypadku wystąpienia zdarzenia uprawniającego do egzekwowania przyjmujący zabezpieczenie jest [był] uprawniony do realizacji każdego zabezpieczenia finansowego ustanowionego na podstawie uzgodnienia dotyczącego zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji i będącego przedmiotem warunków zawartych w takim uzgodnieniu poprzez jeden ze środków wymienionych poniżej:

[...]

b) gotówkę – poprzez potrącenie sumy w odniesieniu do odpowiedniego zobowiązania finansowego, lub stosując ich wartość jako podstawę [zastosowanie ich wartości jako podstawy] spełnienia takiego odpowiedniego zobowiązania finansowego;

[...]

4. Środki realizacji zabezpieczenia finansowego określone w ust. 1, z zastrzeżeniem warunków zawartych w uzgodnieniu dotyczącym zabezpieczeń finansowych, nie zawierają żadnych wymagań zakładających:

a) uprzednie powiadomienie o zamiarze realizacji;

[...].

5. Państwa członkowskie zapewniają, że[by] uzgodnienia dotyczące zabezpieczeń finansowych mogą [mogły] stać się skuteczne zgodnie z warunkami w nich zawartymi, niezależnie od rozpoczęcia albo kontynuowania postępowania likwidacyjnego lub środków reorganizacyjnych w odniesieniu do dającego zabezpieczenie lub przyjmującego zabezpieczenie.

[...]”.

- 6 Artykuł 8 wskazanej dyrektywy, zatytułowany „Niekóre przepisy prawa upadłościowego niemające zastosowania”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, że uzgodnienia dotyczące zabezpieczeń finansowych, jak również ustanowienie zabezpieczeń finansowych na podstawie takich uzgodnień, nie mogą zostać uznane za nieważne lub nieobowiązujące lub zastrzeżone jedynie na podstawie powstania uzgodnienia dotyczącego zabezpieczeń finansowych lub ustanowienia zabezpieczeń finansowych:

- a) w dniu rozpoczęcia postępowania likwidacyjnego lub środków reorganizacyjnych, ale przed zarządzeniem lub decyzją o rozpoczęciu; lub
- b) w wyznaczonym okresie przed rozpoczęciem takiego postępowania lub środków lub zdefiniowanie przez odniesienie do takiego rozpoczęcia postępowania lub środków bądź przez odniesienie do wydania zarządzenia lub decyzji albo podejmowanie jakichkolwiek innych działań lub w następstwie jakiegoś innego zdarzenia w trakcie tego postępowania lub środków.

2. Państwa członkowskie zapewniają, że gdy ustalone zostanie uzgodnienie dotyczące zabezpieczeń finansowych lub odpowiednie zobowiązanie finansowe lub gdy zostanie ustanowione zabezpieczenie finansowe w dniu, ale po chwili rozpoczęcia postępowania likwidacyjnego lub środków reorganizacyjnych, powinno być to prawnie możliwe do wykonania i wiążące strony trzecie, jeżeli przyjmujący zabezpieczenie może potwierdzić, że nie wiedział i nie mógł wiedzieć o rozpoczęciu tego postępowania lub takich środków.

[...]”.

Prawo litewskie

- 7 Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas (ustawa Republiki Litewskiej dotycząca zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji, zwana dalej „litewską ustawą dotyczącą zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji”), która dokonuje wdrożenia dyrektywy 2002/47, w art. 2 ust. 8 i 32 stanowi:

„8. »Uzgodnienie dotyczące zabezpieczenia finansowego w formie gwarancji bez przeniesienia tytułu« oznacza uzgodnienie, na podstawie którego dający zabezpieczenie ustanawia finansowe zabezpieczenie na rzecz przyjmującego zabezpieczenie lub dla przyjmującego zabezpieczenie, zapewniając wykonanie odpowiednich zobowiązań finansowych, przy czym pełne lub ograniczone prawo własności do zabezpieczenia finansowego pozostaje przy dającym zabezpieczenie.

[...]

32. »Odpowiednie zobowiązanie finansowe« oznacza zobowiązanie, którego wykonanie jest zabezpieczone przez uzgodnienia dotyczące zabezpieczeń finansowych i które przyznaje prawo do rozliczeń gotówkowych lub zapewniania instrumentów finansowych lub aktywów objętych takimi instrumentami finansowymi. [...]”.

- 8 Na podstawie art. 9 ust. 3 i 8 litewskiej ustawy dotyczącej zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji:

„3. W przypadku wystąpienia zdarzenia uprawniającego do egzekwowania zabezpieczenia finansowego przyjmujący zabezpieczenie ma prawo do zrealizowania zabezpieczenia finansowego ustanowionego na podstawie uzgodnienia dotyczącego zabezpieczenia finansowego w formie gwarancji jednostronnie w następujący sposób, z zastrzeżeniem warunków określonych w uzgodnieniu dotyczącym zabezpieczenia finansowego w formie gwarancji:

[...]

2) w przypadku gotówki, poprzez potrącenie sumy w odniesieniu do odpowiedniego zobowiązania finansowego, lub poprzez zastosowanie ich wartości jako podstawy spełnienia takiego odpowiedniego zobowiązania finansowego;

[...]

8. Uzgodnienie dotyczące zabezpieczeń finansowych staje się skuteczne w terminach w nim określonych, niezależnie od wszczęcia postępowań likwidacyjnych lub zastosowania środków reorganizacyjnych względem dającego zabezpieczenie lub przyjmującego zabezpieczenie”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 9 W dniach 10 października 2011 r. i 16 sierpnia 2012 r. Aviabaltika i instytucja bankowa Ūkio bankas zawarły dwie umowy udzielenia gwarancji (zwane dalej „umowami z lat 2011 i 2012”), na podstawie których kontrahenci Aviabaltiki uzyskali gwarancje. Jako zabezpieczenie swoich zobowiązań Aviabaltika zdeponowała środki na rachunku otwartym dla niej w Ūkio bankas.
- 10 Umowy z lat 2011 i 2012 przewidywały, że środki wpłacone na ten rachunek, podobnie jak wierzycelność o zwrot tych środków, zostały przekazane bankowi jako zabezpieczenie w celu zagwarantowania wykonania zobowiązań wynikających z tych umów i powinny być klasyfikowane jako zabezpieczenie finansowe w rozumieniu litewskiej ustawy dotyczącej zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji.
- 11 Następnie Ūkio bankas zawarł umowy regwarancji z Commerzbank AG, na podstawie których Commerzbank ustanowił gwarancje na rzecz State Bank of India, natomiast ten ostatni ustanowił gwarancje na rzecz ostatecznych beneficjentów gwarancji, czyli kontrahentów Aviabaltiki. Jako zabezpieczenie Ūkio bankas zdeponował środki w kwocie równej sumie gwarancji ustanowionych przez Commerzbank.
- 12 W dniu 2 maja 2013 r. przed Kauno apygardos teismas (sądem okręgowym w Kownie, Litwa) wszczęto postępowanie upadłościowe wobec Ūkio bankas.
- 13 Ponieważ Aviabaltika nie wypełniła swoich zobowiązań umownych względem swoich partnerów, beneficjentów gwarancji ustanowionych na mocy umów z lat 2011 i 2012, w dniu 12 marca 2014 r. Commerzbank musiał wykonać swoje zobowiązania wynikające z umów regwarancji i pobrał część środków zdeponowanych przez Ūkio bankas tytułem zabezpieczenia.
- 14 W dniu 28 października 2014 r. Kauno apygardos teismas (sąd okręgowy w Kownie) do zobowiązań Ūkio bankas włączył wierzycelność Aviabaltiki, która obejmowała w szczególności środki wniesione przez Aviabaltikę tytułem zabezpieczenia finansowego na rzecz tego banku na podstawie umów z lat 2011 i 2012.

- 15 Ūkio bankas dokonał potrącenia części wpłat dokonanych przez Commerzbank nie ze środków zwróconych tytułem zabezpieczenia ustanowionego przez Aviabaltikę, lecz z odszkodowania otrzymanego na podstawie litewskich przepisów o ubezpieczeniu depozytów, które znajdowało się na innym rachunku Aviabaltiki. Wniósł on następnie o zasądzenie od Aviabaltiki zwrotu pozostałej części kwoty należnej na podstawie umów z lat 2011 i 2012, po tym potrąceniu, wraz z odsetkami.
- 16 Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2015 r. Kauno apygardos teismas (sąd okręgowy w Kownie) uznał te żądania. Postanowieniem z dnia 31 maja 2016 r. Lietuvos apeliacinis teismas (litewski sąd apelacyjny) utrzymał w mocy ten wyrok. Sądy te orzekły, że umowy z lat 2011 i 2012 zawierały uzgodnienie dotyczące zabezpieczeń finansowych odnoszące się do środków znajdujących się na rachunku otwartym w imieniu Aviabaltiki w tym banku. Uznały one, że w wyniku wszczęcia postępowania upadłościowego wobec Ūkio bankas środki te weszły do masy upadłości, a prawo tego banku do dysponowania nimi było ograniczone zakazem wykonywania wszelkich zobowiązań finansowych, które nie zostały wykonane przed dniem wszczęcia tego postępowania, na podstawie właściwego prawa krajowego. Aviabaltika wniosła skargę kasacyjną do Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sądu najwyższego Litwy).
- 17 Sąd odsyłający wyjaśnia, że Aviabaltika i Ūkio bankas zawarły uzgodnienie dotyczące zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji w rozumieniu art. 2 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2002/47 oraz że zdarzenie uprawniające do egzekwowania nastąpiło po wszczęciu postępowania upadłościowego wobec przyjmującego zabezpieczenie, czyli w tej sprawie Ūkio bankas. Zastanawia się on więc w szczególności nad pytaniem, czy zabezpieczenie to mogłoby zostać wykonane przez przyjmującego, aby umożliwić mu zaspokojenie wierzytelności od dającego zabezpieczenie, czyli Aviabaltiki, powstałej wskutek niewykonania przez tę ostatnią zobowiązań finansowych zabezpieczonych tym uzgodnieniem.
- 18 Aviabaltika twierdzi, że w celu zaspokojenia swojej wierzytelności Ūkio bankas powinien, na podstawie dyrektywy 2002/47, a zwłaszcza jej art. 4, wykorzystać środki, jakie przekazała mu tytułem owego zabezpieczenia, a nie inne należące do niej aktywa. Aviabaltika uważa ponadto, że gdyby żądania Ūkio bankas zostały uznane, nie mogłaby odzyskać tych środków w ramach postępowania upadłościowego i w praktyce musiałaby dokonać powtórnej zapłaty na rzecz tego banku kwoty zabezpieczenia finansowego. Ūkio bankas uważa natomiast, że na podstawie przepisów krajowych w zakresie bankowości i w zakresie upadłości owe środki weszły do masy upadłości i nie mogą zostać wykorzystane do uregulowania jego własnych wierzytelności. Dodaje on, że zgodnie z tą dyrektywą jako przyjmujący zabezpieczenie jest on uprawniony, a nie zobowiązany, do wykorzystania środków zwróconych z tego tytułu i może zdecydować o zaspokojeniu wierzytelności z innych aktywów Aviabaltiki.
- 19 Według informacji dostarczonych przez sąd odsyłający wypłata tytułem zabezpieczenia finansowego środków znajdujących się na rachunku bankowym skutkowałą zabezpieczeniem roszczenia o zwrot tych środków, przy czym własność tych środków została przeniesiona na bank. Ponadto przepisy krajowe w zakresie bankowości i w zakresie upadłości, na których oparły się sądy pierwszej instancji oraz apelacyjny, mają zastosowanie do sytuacji będącej przedmiotem postępowania głównego, w szczególności zakaz wykonywania wszelkich zobowiązań jeszcze niezrealizowanych w dniu wszczęcia postępowania upadłościowego, który stoi na przeszkodzie realizacji tego zabezpieczenia i jego rzeczywistemu wykorzystaniu przez przyjmującego. Sąd ten podkreśla, że jeśli dający zabezpieczenie jest zobowiązany do regulowania odpowiednich zobowiązań finansowych przy pomocy jego innych aktywów z powodu tego niewykonania, w praktyce narusza przepisy w zakresie upadłości w celu odzyskania wspomnianego zabezpieczenia.
- 20 W tych okolicznościach Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 4 ust. 5 dyrektywy 2002/47 należy interpretować w ten sposób, że nakłada on na państwa członkowskie obowiązek ustanowienia przepisów prawa, które przewidują, że zabezpieczenie finansowe nie wchodzi w skład masy upadłości przyjmującego zabezpieczenie (banku

w upadłości)? Innymi słowy – czy państwa członkowskie są zobowiązane do ustanowienia przepisów prawa wymagających, by przyjmujący zabezpieczenie (bank) był de facto w stanie zaspokoić swoją wierzytelność zabezpieczoną przez zabezpieczenie finansowe (środki zgromadzone na rachunku banku oraz prawo do wysuwania roszczeń z tytułu tych środków), pomimo faktu, że zdarzenie uprawniające do egzekwowania wystąpiło po wszczęciu postępowania likwidacyjnego w odniesieniu do przyjmującego zabezpieczenie (banku)?

- 2) Czy zgodnie z wykładnią systemową art. 4 ust. 1 i 5 dyrektywy 2002/47 należy interpretować w ten sposób, że przepisy te przyznają dającemu zabezpieczenie prawo do żądania, by przyjmujący zabezpieczenie (bank) przede wszystkim uzyskał zaspokojenie swojego roszczenia, zabezpieczonego przez zabezpieczenie finansowe (środki zgromadzone na rachunku banku oraz prawo do wysuwania roszczeń z tytułu tych środków), poprzez wykorzystanie zabezpieczenia finansowego i, odpowiednio, nakładają na przyjmującego zabezpieczenie obowiązek nadania skuteczności takiemu żądaniu, pomimo wszczęcia względem niego postępowania likwidacyjnego?
- 3) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie i zaspokojenia wierzytelności przyjmującego zabezpieczenie przez dającego zabezpieczenie, która to wierzytelność jest zabezpieczona przez zabezpieczenie finansowe, poprzez wykorzystanie innych aktywów dającego zabezpieczenie – czy przepisy dyrektywy 2002/47, w szczególności jej art. 4 i 8, należy interpretować w ten sposób, że dający zabezpieczenie powinien być wyłączony z zastosowania zasady równego traktowania wierzycieli przyjmującego zabezpieczenie (banku), który ogłosił upadłość, oraz że, w celu odzyskania zabezpieczenia finansowego, dającemu zabezpieczenie należy przyznać priorytetowe traktowanie względem pozostałych wierzycieli w postępowaniu upadłościowym?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 21 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający w istocie dąży do ustalenia, czy art. 4 ust. 5 dyrektywy 2002/47 należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje on państwa członkowskie do przyjęcia uregulowań, które pozwalają, by przyjmujący zabezpieczenie ustanowione na podstawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji zaspokoił swoją wierzytelność powstałą wskutek niewykonania odpowiednich zobowiązań finansowych z tego zabezpieczenia, jeżeli zdarzenie uprawniające do egzekwowania następuje po wszczęciu postępowania upadłościowego względem przyjmującego zabezpieczenie.
- 22 Jak wynika z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, sąd odsyłający uważa, że sporne w postępowaniu głównym zabezpieczenie finansowe wchodzi do masy upadłości Úkio bankas, przyjmującego zabezpieczenie, i że względu na zakaz wykonania mający zastosowanie w prawie krajowym nie może być egzekwowane w celu rzeczywistego zapewnienia zaspokojenia jego wierzytelności. Wydaje się zatem, że taka sytuacja w praktyce skutkuje zobowiązaniem dającego zabezpieczenie do zapłaty po raz drugi przyjmującemu zabezpieczenie kwoty tego zabezpieczenia, która jest objęta postępowaniem upadłościowym.
- 23 Przede wszystkim z brzmienia z art. 4 ust. 5 dyrektywy 2002/47 jednoznacznie wynika, że państwa członkowskie są zobowiązane do ustanowienia ram prawnych, na podstawie których uzgodnienia dotyczące zabezpieczeń finansowych mogą stać się skuteczne zgodnie z warunkami w nich zawartymi, niezależnie od rozpoczęcia albo kontynuowania postępowania likwidacyjnego w odniesieniu do dającego zabezpieczenie lub przyjmującego zabezpieczenie. Przepis ten wyraźnie dotyczy obu stron umowy, nie dokonując rozróżnienia w odniesieniu do jej wykonania w zależności od tego, czy wszczęcie takiego postępowania następuje wobec jednej czy drugiej strony.

- 24 Następnie, w odniesieniu do ogólnej struktury i celów dyrektywy 2002/47 należy przypomnieć, że zgodnie z jej motywem 3 ma ona przyczynić się do integracji i efektywności pod względem kosztów rynku finansowego, jak również do stabilizacji systemu finansowego w Unii Europejskiej. W związku z tym dyrektywa ta wprowadziła system, którego celem jest ograniczenie formalności administracyjnych nałożonych na strony korzystające z zabezpieczeń finansowych objętych zakresem stosowania tej dyrektywy, wzmocnienie pewności prawnej takich zabezpieczeń poprzez wyłączenie stosowania względem nich określonych przepisów krajowego prawa upadłościowego w celu zabezpieczenia stabilności finansowej i ograniczenia efektu domina w przypadku niewypełnienia zobowiązań przez stronę umowy dotyczącej zabezpieczenia finansowego (zob. podobnie wyrok z dnia 10 listopada 2016 r., *Private Equity Insurance Group*, C-156/15, EU:C:2016:851, pkt 23).
- 25 W tym kontekście, w świetle art. 4 ust. 1 omawianej dyrektywy, który stanowi, że przyjmujący zabezpieczenie finansowe w formie gwarancji powinien mieć możliwość zrealizowania tego zabezpieczenia poprzez jeden ze wskazanych w tym artykule środków, Trybunał orzekł, iż system ten przyznaje zatem pewną korzyść w odniesieniu do zabezpieczeń finansowych w porównaniu do innych rodzajów gwarancji nieobjętych zakresem stosowania tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 10 listopada 2016 r., *Private Equity Insurance Group*, C-156/15, EU:C:2016:851, pkt 25, 50).
- 26 Należy wyjaśnić, że w sprawie, która doprowadziła do wydania tego wyroku, zapytano Trybunał wyłącznie o to, czy dyrektywę 2002/47 należy interpretować w ten sposób, że przyznaje ona przyjmującym zabezpieczenia prawo do ich egzekwowania niezależnie od wszczęcia postępowania upadłościowego wobec dającego zabezpieczenie. Jednakże, ponieważ – jak wynika z pkt 23 niniejszego wyroku – art. 4 ust. 5 tej dyrektywy nie wprowadza rozróżnienia w zależności od tego, czy wszczęcie postępowania upadłościowego następuje wobec dającego czy przyjmującego zabezpieczenie, rzeczoną dyrektywę należy interpretować w ten sposób, że ustanowiony przez nią system także przyjmującym zabezpieczenia finansowe przyznaje prawo do ich wykonania, niezależnie od wszczęcia postępowania upadłościowego wobec nich.
- 27 Zatem, jak stwierdził rzecznik generalny w pkt 85 opinii, dyrektywa 2002/47 ma na celu wprowadzenie szczególnego systemu prawnego dla uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych, który ma przyczynić się do stabilizacji systemu finansowego w Unii.
- 28 Interpretacja art. 4 ust. 5 tej dyrektywy, zgodnie z którą zabezpieczenie finansowe w formie gwarancji stałoby się nieskuteczne ze względu na wszczęcie postępowania upadłościowego wobec przyjmującego zabezpieczenie, uniemożliwiając mu rzeczywiste zaspokojenie jego wierzytelności z tej gwarancji i w praktyce zobowiązując dającego zabezpieczenie do zapłaty po raz drugi kwoty tej gwarancji, byłaby sprzeczna zarówno z brzmieniem tego artykułu, jak i z celami dyrektywy 2002/47. Taka interpretacja prowadziłaby bowiem do pozbawienia w znacznej mierze skutku takiego uzgodnienia i ewentualnie mogłaby spowodować trudności finansowe wobec dającego zabezpieczenie, wbrew celowi polegającemu na ograniczeniu efektu domina w wypadku wstrzymania płatności przez jedną ze stron.
- 29 Należy dodać, że – jak stwierdził rzecznik generalny w pkt 59 i 60 opinii – skoro art. 4 ust. 5 dyrektywy 2002/47 nie określa sposobu, w jaki należy zapewnić skuteczność (*effet utile*) zabezpieczenia finansowego niezależnie od wszczęcia postępowania upadłościowego, do państw członkowskich należy ustanowienie odpowiednich środków pozwalających na zapewnienie takiej skuteczności, wśród których mógłby znajdować się ten, zgodnie z którym zabezpieczenie finansowe nie wchodzi do masy upadłości przyjmującego zabezpieczenie.
- 30 W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 4 ust. 5 dyrektywy 2002/47 należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje on państwa członkowskie do przyjęcia uregulowań, które pozwalają, by przyjmujący zabezpieczenie ustanowione na podstawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji zaspokoił swoją wierzytelność powstałą

wskutek niewykonania odpowiednich zobowiązań finansowych z tego zabezpieczenia, jeżeli zdarzenie uprawniające do egzekwowania następuje po wszczęciu postępowania upadłościowego względem przyjmującego zabezpieczenie.

W przedmiocie pytania drugiego

- 31 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający w istocie dąży do ustalenia, czy art. 4 ust. 1 i 5 dyrektywy 2002/47 należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje on przyjmującego zabezpieczenie ustanowione na podstawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji do zaspokojenia swojej wierzytelności powstałej wskutek niewykonania odpowiednich zobowiązań finansowych zabezpieczonych przez te uzgodnienia w pierwszej kolejności z tego zabezpieczenia.
- 32 W pierwszej kolejności, w odniesieniu do brzmienia tego art. 4 należy stwierdzić, że użyte w ust. 1 wyrażenie „przyjmujący zabezpieczenie jest uprawniony do realizacji” wskazuje, iż w wypadkach skutkujących wykonaniem zabezpieczenia finansowego przyjmujący ma uprawnienie, a nie obowiązek realizacji tej gwarancji. Ponadto użyte w ust. 1 i 5 tego artykułu sformułowania „będącego przedmiotem warunków zawartych w takim uzgodnieniu” oraz „zgodnie z warunkami w nich zawartymi” wykazują pierwszeństwo przyznane przez dyrektywę 2002/47 klauzulom umownym.
- 33 Jak zasadniczo stwierdził rzecznik generalny w pkt 74 opinii, przepis ten ma zapewnić, aby uzgodnienie dotyczące zabezpieczenia finansowego zostało wykonane w pierwszej kolejności na podstawie warunków umownych zawartych między stronami.
- 34 W drugiej kolejności, w odniesieniu do kontekstu, w jaki wpisuje się art. 4 ust. 1 i 5 dyrektywy 2002/47, należy stwierdzić, że sformułowanie art. 2 ust. 1 lit. l) tej dyrektywy, które określa „zdarzenie uprawniające do egzekwowania” jako „zdarzenie wstrzymania płatności lub podobne zdarzenie uzgodnione przez strony”, gdy w przypadku jego zaistnienia „przyjmujący zabezpieczenie jest uprawniony do wykonania” zabezpieczenia finansowego, potwierdza znaczenie warunków uzgodnionych między stronami. Wynika to również z brzmienia innych przepisów owej dyrektywy, takich jak jej art. 4 ust. 4, który odwołuje się do „warunków zawartych w uzgodnieniu dotyczącym zabezpieczeń finansowych”.
- 35 W tych okolicznościach art. 4 ust. 1 i 5 dyrektywy 2002/47 ma na celu, aby uzgodnienie dotyczące zabezpieczeń finansowych zostało, przy zachowaniu celów tej dyrektywy przypomnianych w pkt 24 niniejszego wyroku, wykonane w pierwszej kolejności na podstawie warunków uzgodnionych między stronami.
- 36 Należy jeszcze stwierdzić, że w braku warunków umownych regulujących tę kwestię ze wskazanych celów wynika, iż przyjmujący zabezpieczenie powinien zaspokoić swoją wierzytelność przede wszystkim z ustanowionego w tym celu zabezpieczenia przed skorzystaniem z innych aktywów dającego zabezpieczenie. Taki bowiem wymóg w zakresie, w jakim pozwala on dającemu zabezpieczenie w praktyce nie płacić po raz drugi kwoty tego zabezpieczenia odpowiadającej jego długowi, służy uniknięciu efektu domina w wypadku niewypłacalności przyjmującego zabezpieczenie.
- 37 Konkretniej, w odniesieniu do sytuacji będącej przedmiotem postępowania głównego, z informacji zawartych w postanowieniu odsyłającym, a w szczególności z art. 6.3 umów z lat 2011 i 2012 wykazującego zabezpieczenie finansowe „w celu zapewnienia prawidłowego wykonania swoich zobowiązań wobec banku na mocy umowy klienta”, wynika, że przyjmujący zabezpieczenie powinien zaspokoić swoją wierzytelność w pierwszej kolejności z zabezpieczenia finansowego przed skorzystaniem z innych aktywów dającego zabezpieczenie, czego zbadanie należy jednak do sądu odsyłającego.

38 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, iż art. 4 ust. 1 i 5 dyrektywy 2002/47 należy interpretować w ten sposób, że nie zobowiązuje on przyjmującego zabezpieczenie ustanowione na podstawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji do zaspokojenia swojej wierzytelności powstałej w wyniku niewykonania odpowiednich zobowiązań finansowych zabezpieczonych przez te uzgodnienia w pierwszej kolejności z tego zabezpieczenia.

W przedmiocie pytania trzeciego

39 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający w istocie dąży do ustalenia, czy dyrektywę 2002/47, a w szczególności jej art. 4 i 8, należy interpretować w ten sposób, że w wypadku gdy przyjmujący zabezpieczenie ustanowione na podstawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji zaspokoił swoją wierzytelność powstałą wskutek niewykonania odpowiednich zobowiązań finansowych zabezpieczonych na aktywach dającego zabezpieczenie innych niż to zabezpieczenie, to ów dający zabezpieczenie powinien być uprzywilejowany względem innych wierzycieli w ramach postępowania upadłościowego wobec przyjmującego zabezpieczenie, aby mógł tę wierzytelność odzyskać.

40 Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Trybunału celem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie jest wydawanie opinii o charakterze doradczym w odpowiedzi na ogólne lub hipotetyczne pytania, ale faktyczna potrzeba skutecznego rozstrzygnięcia sporu dotyczącego prawa Unii (wyrok z dnia 10 listopada 2016 r., *Private Equity Insurance Group*, C-156/15, EU:C:2016:851, pkt 56 i przytoczone tam orzecnictwo).

41 W tym względzie, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 93 opinii, w postępowaniu głównym Ūkio bankas i Aviabaltika spierają się w sprawie wykonania zawartych między nimi umów z lat 2011 i 2012, a nie o przebieg postępowania upadłościowego wobec Ūkio bankas. Z informacji zawartych we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie wynika, aby sąd odsyłający miał rozpatrywać powództwo wzajemne o zwrot zabezpieczenia finansowego wobec tego banku ani aby został wezwany do rozstrzygnięcia kwestii dotyczących zaspokojenia wierzytelności Aviabaltiki od Ūkio bankas z tytułu tego zabezpieczenia w ramach tegoż postępowania upadłościowego.

42 Ponadto wniosek ten nie zawiera informacji co do istnienia lub treści przepisów krajowych, jakie sąd odsyłający mógłby ewentualnie zastosować, w zależności od odpowiedzi Trybunału, do rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu, które mogłyby mieć wpływ na kolejność zaspokajania wierzycieli w ramach tego postępowania.

43 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że pytanie trzecie ma charakter hipotetyczny, a zatem należy je uznać za niedopuszczalne.

W przedmiocie kosztów

44 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 4 ust. 5 dyrektywy 2002/47/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych, zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/44/WE z dnia 6 maja 2009 r., należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje on państwa członkowskie do przyjęcia uregulowań, które**

pozwalają, by przyjmujący zabezpieczenie ustanowione na podstawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji zaspokoił swoją wierzytelność powstałą wskutek niewykonania odpowiednich zobowiązań finansowych z tego zabezpieczenia, jeżeli zdarzenie uprawniające do egzekwowania następuje po wszczęciu postępowania upadłościowego względem przyjmującego zabezpieczenie.

- 2) Artykuł 4 ust. 1 i 5 dyrektywy 2002/47, zmienionej dyrektywą 2009/44, należy interpretować w ten sposób, że nie zobowiązuje on przyjmującego zabezpieczenie ustanowione na podstawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w formie gwarancji do zaspokojenia swojej wierzytelności powstałej wskutek niewykonania odpowiednich zobowiązań finansowych zabezpieczonych przez te uzgodnienia w pierwszej kolejności z tego zabezpieczenia.

Podpisy